

a magyar irodalomra adta magát. Elbeszélései fővárosi lapokban jelentek meg s már némi nevet szereztek neki, mikor egy Versecen vívott párbajból kifolyólag hosszabb fogságra ítélte a bíróság. Az államfogházban írta »Fenn és lenn« c. első regényét, mely aztán egy könyvkiadócég pályázatán első helyen dícséretet nyert. — Rákosi Jenő és Benedek Elek voltak a pályabírák. A regény megjelenése után sikert aratott és ezzel a fiatal író megindult a hírnév és siker útján. Rákosi Jenő meghívta a »Budapesti Hírlap«-hoz tárcáírónak, ekkor kezdte írni híressé vált huszár-történeteit, melyek »Mutamur« címmel könyvben is megjelenve, szerzőjüket a legnépszerűbb írók egyikévé tették. Még nagyobb tetszést keltettek a »Gyurkovics-lányok«, majd a »Gyurkovics-fiúk« történetei, melyek a legnagyobb példányszámban olvasott könyvek közé kerültek, folyton új meg új kiadásokban jelennek meg ma is. Herczeg akkor már az ország legkiválóbb íróinak sorában volt, a Kisfaludy-Társaság tagjává választotta. Ekkor írta egy novellájából »A dolovai nábob leánya« c. színművét (L. o.), mely 1892. került színre s azóta is, most már csaknem 40 éve, a Nemzeti Színház műsorán van. Kitűnő vidéki magyar levegője, finom vonalakkal rajzolt és jellemzetes alakjai, az érzelmes és humoros részek váltakozása s a jól felépített cselekvény révén magasan kiemelkedett a 90-es évek elejének drámai terméséből s a színészeknek is pompás alkalmakat adott sikeres szerepek eljátszására. Ezzel megindult H. drámaíró pályája, mely a Csiky Gergely utáni magyar dráma legjelentősebb fejezete. Drámáinak felsorolását alább adjuk, itt most csak a legjelentősebbeket említjük fel. A »Gyurkovics-lányok« előbb a Magyar Színházban, majd a Nemzeti Színházban aratott rendkívüli sikert, az »Ocskay brigadéros« a Vígszínházban került először színre s onnan jutott át (1926.) a Nemzeti Színházba s mindkét helyen egyforma lelkes fogadtatásra talált. Legmagyarabb szárnyalású darabja, a »Bizánc«, állandóan műsoron van s költői és drámaírói kiválóságain kívül nemzeti fontosságra is jutott, mint erélyes intőszó a nemzeti erkölcs érdekében, a pártos szétlúzás ellen. A »Kék róka« a Vígszínházból

indult el és a világsiker szárnyára jutott; játszották mindenütt nagy sikerrel, Európa jóformán minden nagyobb városában és Amerikában is. Az »Árva László« a háború küszöbén mutatott tükröt a nemzet elé a férfias, öntudatos jellem és a puha, tévelygő, nyugtalan lélekellentétével. »A híd« Széchenyi alakját mutatta a nemzet elé a megpróbáltatás éveiben. Nagyarányú drámai munkássága mellett, mellyel Budapest minden színházában aratott sikereket, mint regényíró is szüntelen dolgozott. Regényei közül a legjelentősebbek: »A pogányok«, a honfoglalás korabeli magyarság megragadó képe, a »Szabolcs házassága«, erőteljes lélekrajz a kilencvenes évek magyar életéből, »A királyné futárja«, művészien finom roccoco-történet, »Magyar hegedű«, a háború alatti érzelmi komplikációk első mélyen járó rajza a magyar irodalomban, »Az élet kapuja« a magyar sors keserű és mély ábrázolása a pápaságra pályázó Bakocz Tamás érsek alakjában. Novellái ennek a műfajnak legelegánsabb termékei közé tartoznak, a tömör, biztos forma, az alakok néhány éles vonallal való rajza, a témák invenciózus változatossága, érzelmesség, humor, malícia a hangulatban, könnyed előkelőség az elbeszélés módjában a magyar novellaírás mesterét mutatja. Érdemeihez méltóan H. részesült mindazokban a kitüntetésekben, melyeket az állam és társadalom magyar íróinak juttathat. Több cikluson át volt országgyűlési képviselő, lelkes híve gróf Tisza Istvánnak, akivel együtt szerkesztette több éven át a »Magyar Figyelő« c. folyóiratot. A M. T. Akadémia levelező, majd rendes és tiszteletbeli és igazgatósági tagjává s egy cikluson át alelnökévé választotta. Ferenc József király a Pro Litteris et Artibus-rendjellel tüntette ki, a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem tiszteletbeli doktorává választotta. 1927-ben tagja lett az újonnan alakított felsőháznak, mint az irodalom képviselője a főrendek között. A M. T. Akadémia magasztaló indokolással az irodalmi Nobel-díjra ajánlotta. Több város díszpolgárává választotta.

(Schöpflin Aladár.)

Herczeg Ferenc drámai színművei: »A dolovai nábob leánya«, szmű. (L. o.) »A három testőr«, boh. 3 felv. Bem. 1894. márc. 20. Nemzeti Színház. (Bécsben »Die